

Jméno: _____

Příklad	1	2	3	Celkem bodů
Bodů	10	6	14	30
Získáno				

- [10] 1. Uvažujte posloupnost distribucí $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty} \subset \mathcal{D}'(\mathbb{R})$ definovanou jako

$$f_n(x) = \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}},$$

Najděte limitu

$$f = \lim_{n \rightarrow +\infty} f_n$$

této posloupnosti, aneb spočtěte

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}},$$

přičemž limitou se myslí limita posloupnosti ve smyslu distribucí. Přesně specifikujte v jaké smyslu je konvergence definována.

Řešení:

Chceme ukázat, že pro každou testovací funkci φ platí

$$\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} \rightarrow \langle T, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})},$$

kde konvergence je nyní standardní konvergence posloupnosti reálných čísel $\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$. Každý člen posloupnosti $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ je standardním způsobem ztotožněn s distribucí T_{f_n} , dualita $\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$ je tedy

$$\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \int_{x=-\infty}^{+\infty} f_n(x) \varphi(x) dx = \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx.$$

Zbývá spočítat limitu. Nejprve si promysleme jak se chová posloupnost funkcí $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ ve smyslu *bodové limity*. (Nakreslete si obrázek.) Vidíme, že

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} f_n = \lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} = \begin{cases} +\infty, & x = 0, \\ 0, & x \neq 0. \end{cases}$$

Dále si můžeme povšimnout, že každá funkce f_n je pro všechna reálná čísla kladná. Navíc vidíme, že platí

$$\int_{x=-\infty}^{+\infty} f_n(x) dx = \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} dx = 2 \int_{x=0}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} dx \leq \frac{2}{\pi} \int_{x=0}^{+\infty} n e^{-nx} dx = -\frac{2}{\pi} [e^{-nx}]_{x=0}^{+\infty} = \frac{2}{\pi},$$

což nás vede k hypotéze, že limitou posloupnosti $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ ve smyslu distribucí bude Diracova distribuce s nosičem v bodě nula. (Posloupnost $\{f_n\}_{n=1}^{+\infty}$ se “koncentruje” v nule a integrál z každého člen posloupnosti je konečný, přičemž integrál lze odhadnout shora nezávisle na n .) Pokusme se tuto hypotézu ověřit. Předpokládejme, že funkce φ má nosič v intervalu $[a, b]$, pak platí

$$\int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx = \int_{x=a}^b \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx = \left[\frac{y = nx}{dy = ndx} \right] = \frac{1}{\pi} \int_{y=na}^{nb} \frac{1}{e^y + e^{-y}} \varphi\left(\frac{y}{n}\right) dy.$$

Provedeme limitní přechod $n \rightarrow +\infty$ a výsledkem je

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} \varphi(x) dx = \varphi(0) \frac{1}{\pi} \int_{y=-\infty}^{\infty} \frac{1}{e^y + e^{-y}} dy,$$

z čehož plyne, že

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = c \varphi(0) = c \langle T_{\delta(x-0)}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$$

kde c je konstanta určená vztahem

$$c =_{\text{def}} \frac{1}{\pi} \int_{y=-\infty}^{\infty} \frac{1}{e^y + e^{-y}} dy.$$

Spočteme hodnotu konstanty c , jest

$$\frac{1}{\pi} \int_{y=-\infty}^{\infty} \frac{1}{e^x + e^{-x}} dy = \left| \int_{dz = e^x dx = z dx} \frac{z = e^x}{z + \frac{1}{z}} \frac{dz}{z} \right| = \frac{1}{\pi} \int_{z=0}^{\infty} \frac{1}{z^2 + 1} dz = \frac{1}{\pi} [\arctan z]_{z=0}^{+\infty} = \frac{1}{2}.$$

Pro každou testovací funkci φ tedy platí, že

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \left\langle T_{\frac{1}{2}\delta(x-0)}, \varphi \right\rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})},$$

odkud

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} T_{f_n} = T_{\frac{1}{2}\delta(x-0)},$$

aneb ve smyslu distribucí

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \frac{1}{\pi} \frac{n}{e^{nx} + e^{-nx}} = \frac{1}{2} \delta(x-0).$$

- [6] 2. S použitím Laplaceovy transformace najděte řešení g obyčejné diferenciální rovnice

$$\frac{d^2 g}{dx^2} + \frac{dg}{dx} - 6g = 0$$

na intervalu $(-1, +\infty)$ s počátečními podmínkami

$$\begin{aligned} g|_{x=-1} &= 3, \\ \frac{dg}{dx}\Big|_{x=-1} &= 1. \end{aligned}$$

(Podívejte se pozorně na jakém intervalu chceme najít řešení a v jakém bodě předepisujeme počáteční podmínky.)

Řešení:

Nejprve si uvědomíme, že namísto funkce g můžeme rovnici řešit pro funkci f , která je definovaná jako

$$f(x) =_{\text{def}} g(x-1),$$

aneb

$$g(x) = f(x+1).$$

Pro funkci f je nutné vyřešit rovnici

$$\frac{d^2 f}{dx^2} + \frac{df}{dx} - 6f = 0$$

na intervalu $(0, +\infty)$ s počátečními podmínkami

$$\begin{aligned} f|_{x=0} &= 3, \\ \frac{df}{dx}\Big|_{x=0} &= 1, \end{aligned}$$

což je standardní úloha řešitelná Laplaceovou transformací. S použitím známých vztahů pro Laplaceovu transformaci $\mathcal{L}[f] =_{\text{def}} \int_{x=0}^{+\infty} f(x)e^{-px} dx$ derivace funkce

$$\begin{aligned} \mathcal{L}\left[\frac{df}{dx}\right] &= p\mathcal{L}[f] - f(0), \\ \mathcal{L}\left[\frac{d^2 f}{dx^2}\right] &= p^2\mathcal{L}[f] - pf(0) - \frac{df}{dx}(0), \end{aligned}$$

převědeme rovnici do tvaru

$$p^2\mathcal{L}[f] - 3p - 1 + p\mathcal{L}[f] - 3 - 6\mathcal{L}[f] = 0,$$

odkud

$$\mathcal{L}[f] = \frac{3p+4}{p^2+p-6}.$$

Zbývá spočítat inverzní Laplaceovu transformaci. Výraz na pravé straně rozložíme na parciální zlomky, jest $p^2+p-6 = (p+3)(p-2)$ a standardní algebraické manipulace nás vedou k závěru, že

$$\frac{2p-8}{p^2-5p+6} = \frac{1}{p+3} + \frac{2}{p-2}.$$

Víme, že platí

$$\mathcal{L}[e^{ax}] = \frac{1}{p-a},$$

což znamená, že

$$\mathcal{L}[f] = \mathcal{L}[e^{-3x}] + 2\mathcal{L}[e^{2x}],$$

odkud

$$f(x) = e^{-3x} + 2e^{2x}.$$

Řešení původně zadané rovnice je tedy

$$g(x) = e^{-3(x+1)} + 2e^{2(x+1)}.$$

[14] 3. Buď $a \in \mathbb{R}^+$. Na prostoru $\mathcal{S}'(\mathbb{R}^3)$ řešte rovnici

$$(\Delta^2 - a^2 \Delta + a^4) f = \delta(x - 0),$$

kde $\delta(x - y)$ značí Diracovu distribuci v bodě y , a symbol Δ značí Laplaceův operátor

$$\Delta g =_{\text{def}} \frac{\partial^2 g}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 g}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 g}{\partial z^2}.$$

Užíváte-li Fourierovu transformaci definovanou jako

$$\mathcal{F}[f(\mathbf{x})](\boldsymbol{\xi}) =_{\text{def}} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{d}{2}}} \int_{\mathbb{R}^d} f(\mathbf{x}) e^{i\mathbf{x} \cdot \boldsymbol{\xi}} d\mathbf{x},$$

kde d je dimenze prostoru, na kterém pracujeme, pak připomínáme, že vzorec pro Fourierovu transformaci/inverzní Fourierovu transformaci sféricky symetrické funkce v $\mathbb{R}^3$ je

$$\begin{aligned} \mathcal{F}[f(|\mathbf{x}|)](\boldsymbol{\xi}) &= \sqrt{\frac{2}{\pi}} \frac{1}{|\boldsymbol{\xi}|} \int_{r=0}^{+\infty} f(r) \sin(r|\boldsymbol{\xi}|) r dr, \\ \mathcal{F}^{-1}[g(|\boldsymbol{\xi}|)](\mathbf{x}) &= \sqrt{\frac{2}{\pi}} \frac{1}{|\mathbf{x}|} \int_{\eta=0}^{+\infty} g(\eta) \sin(|\mathbf{x}|\eta) \eta d\eta. \end{aligned}$$

Řešení:

Úlohu vyřešíme s pomocí Fourierovy transformace. Použijeme-li výše uvedenou definici Fourierovy transformace, a známé vzorce pro Fourierovu transformaci derivace a Fourierovu transformaci Diracovy distribuce, vidíme, že Fourierova transformace zadané rovnice je

$$\left(|\boldsymbol{\xi}|^4 + a^2 |\boldsymbol{\xi}|^2 + a^4\right) \mathcal{F}[f](\boldsymbol{\xi}) = \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}}}.$$

Pro hledanou funkci f tedy platí

$$f(\mathbf{x}) = \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} \left(|\boldsymbol{\xi}|^4 + a^2 |\boldsymbol{\xi}|^2 + a^4\right)} \right].$$

Zbývá spočítat inverzní Fourierovu transformaci. Povšimneme si, že hledáme inverzní Fourierovu transformaci sféricky symetrické funkce, a použijeme vzorec uvedený v zadání příkladu. Jest tedy

$$f(\mathbf{x}) = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \frac{1}{|\mathbf{x}|} \int_{\eta=0}^{+\infty} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (\eta^4 + a^2 \eta^2 + a^4)} \sin(|\mathbf{x}|\eta) \eta d\eta.$$

Integrál spočteme technikou známou z teorie funkcí komplexní proměnné. Integrand je sudá funkce proměnné η , proto platí

$$\begin{aligned} \int_{\eta=0}^{+\infty} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (\eta^4 + a^2 \eta^2 + a^4)} \sin(|\mathbf{x}|\eta) \eta d\eta &= \frac{1}{2} \int_{\eta=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (\eta^4 + a^2 \eta^2 + a^4)} \sin(|\mathbf{x}|\eta) \eta d\eta \\ &= \frac{1}{2} \Im \left\{ \int_{\eta=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (\eta^4 + a^2 \eta^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|\eta} d\eta \right\}, \end{aligned}$$

kde $\Im$ značí imaginární část příslušného výrazu. Označme si

$$I =_{\text{def}} \int_{\eta=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (\eta^4 + a^2 \eta^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|\eta} d\eta.$$

Integrujeme-li komplexní funkci

$$g(z) =_{\text{def}} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (z^4 + a^2 z^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|z} z,$$

podél kruhového oblouku o poloměru R v horní polorovině, to jest podél křivky $\gamma_R = \{z \in \mathbb{C}, z = s, s \in (-R, R)\} \cup \{z \in \mathbb{C}, z = Re^{i\varphi}, \varphi \in (0, \pi)\}$, dostaneme

$$\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} g(z) dz = I + \lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\varphi=0}^{\pi} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} \left((Re^{i\varphi})^4 + a^2 (Re^{i\varphi})^2 + a^4\right)} e^{i|\mathbf{x}|(Re^{i\varphi})} (Re^{i\varphi})^2 i d\varphi.$$

Z Jordanova lemmatu plyne, že druhý integrál na pravé straně je v limitě vymizí, a je proto

$$\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} g(z) dz = I.$$

Podle reziduové věty ovšem také platí

$$\int_{\gamma_R} g(z) dz = 2\pi i \operatorname{res}_{z_s \in \operatorname{int} \gamma_R} g(z).$$

Kde z_s jsou singularity funkce g . Funkce g má singularity v kořenech polynomu $z^4 + a^2 z^2 + a^4$. Kořeny polynomu $\zeta^2 + a^2 \zeta + a^4$ jsou

$$\zeta_{1,2} = \frac{a^2}{2} (-1 \pm i\sqrt{3}) = \begin{cases} a^2 e^{i\frac{2}{3}\pi}, \\ a^2 e^{-i\frac{2}{3}\pi}, \end{cases}$$

což znamená, že kořeny polynomu $z^4 + a^2 z^2 + a^4$, které leží v horní komplexní polorovině jsou

$$z_{s_{1,2}} = \begin{cases} a e^{i\frac{\pi}{3}}, \\ a e^{i\frac{5}{6}\pi}. \end{cases}$$

Kořeny jsou jednonásobné, z čehož plyne, že singularity $g(z)$ v horní polorovině jsou jednonásobnými póly. Z residuové věty tedy zjistíme, že platí

$$\int_{\gamma_R} g(z) dz = 2\pi i \left(\operatorname{res}_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (z^4 + a^2 z^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|z} z + \operatorname{res}_{z=ae^{i\frac{5}{6}\pi}} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (z^4 + a^2 z^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|z} z \right).$$

Spočteme residua

$$\operatorname{res}_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} \frac{1}{(z^4 + a^2 z^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|z} z = \frac{1}{4z^3 + 2a^2 z} e^{i|\mathbf{x}|z} z \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} = \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}}$$

přičemž jsme použili lemma o výpočtu residua v jednonásobném pólu. Obdobně

$$\operatorname{res}_{z=ae^{i\frac{5}{6}\pi}} \frac{1}{(z^4 + a^2 z^2 + a^4)} e^{i|\mathbf{x}|z} z = \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{5}{6}\pi}}.$$

Celkem tedy

$$\begin{aligned} f(\mathbf{x}) &= \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (|\boldsymbol{\xi}|^4 + a^2 |\boldsymbol{\xi}|^2 + a^4)} \right] \\ &= \sqrt{\frac{2}{\pi}} \frac{1}{|\mathbf{x}|} \frac{1}{2} \Im \left\{ 2\pi i \frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}}} \left(\frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} + \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{5}{6}\pi}} \right) \right\}. \end{aligned}$$

Zbývá explicitně spočíst pravou stranu. Uvědomíme si, že $ae^{i\frac{5}{6}\pi} = -\overline{ae^{i\frac{\pi}{3}}}$, kde $\bar{z}$ značí komplexně sdružené číslo k komplexnímu číslu z , z čehož plyne, že

$$\begin{aligned} \left(\frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} + \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{5}{6}\pi}} \right) &= \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} + \overline{\frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}}} \\ &= \Re \left\{ \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} \right\}, \end{aligned}$$

kde $\Re$ značí reálnou část příslušného komplexního čísla. (Uvědomte si, že pokud by součet residuí *nebyl* reálné číslo, pak by zpětná Fourierova transformace vedla na komplexní funkci.) Vrátime se zpět k vzorci pro zpětnou Fourierovu transformaci a vidíme, že

$$f(\mathbf{x}) = \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(2\pi)^{\frac{3}{2}} (|\boldsymbol{\xi}|^4 + a^2 |\boldsymbol{\xi}|^2 + a^4)} \right] = \frac{1}{2\pi} \frac{1}{|\mathbf{x}|} \Re \left\{ \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} \right\}.$$

Spočteme reálnou část

$$\begin{aligned} \Re \left\{ \frac{1}{4z^2 + 2a^2} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=ae^{i\frac{\pi}{3}}} \right\} &= \frac{1}{2a^2} \Re \left\{ \frac{1}{2z^2 + 1} e^{i|\mathbf{x}|z} \Big|_{z=e^{i\frac{\pi}{3}} = \frac{1}{2}(1+i\sqrt{3})} \right\} = \frac{1}{2a^2} \Re \left\{ \frac{1}{\frac{(1+i\sqrt{3})^2}{2} + 1} e^{i\frac{a|\mathbf{x}|}{2}(1+i\sqrt{3})} \right\} \\ &= \frac{1}{a^2} \Re \left\{ \frac{1}{i\sqrt{3}} e^{-\frac{a|\mathbf{x}|\sqrt{3}}{2} + i\frac{a|\mathbf{x}|}{2}} \right\} = \frac{1}{a^2\sqrt{3}} e^{-\frac{a|\mathbf{x}|\sqrt{3}}{2}} \sin \left(\frac{a|\mathbf{x}|}{2} \right), \end{aligned}$$

což znamená, že řešením úlohy je funkce

$$f(\boldsymbol{x}) = \frac{1}{2\pi a^2 \sqrt{3}} \frac{e^{-\frac{a|\boldsymbol{x}|\sqrt{3}}{2}} \sin\left(\frac{a|\boldsymbol{x}|}{2}\right)}{|\boldsymbol{x}|}.$$